

Богдан ЗЯТИК

ІКОНОСТАС ХРАМУ БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЬОГО В СЕЛІ КУГАЇВ НА ЛЬВІВЩИНІ. ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Описана пам'ятка сакрального мистецтва — іконостас храму Богоявлення Господнього в селі Кугаїв на Львівщині. Обґрунтовується новизна та актуальність дослідження теми. Висвітлюються історичні етапи створення іконостаса, його художньо-стилістичні особливості, робиться спроба встановлення середовища майстрів, що створювали пам'ятку. Комплексно проаналізована іконографія в контексті розвитку передвітарних перегородок того часу. За підписами на деяких іконах встановлені імена фундаторів та часові рамки створення іконостаса.

Ключові слова: іконостас, храм Богоявлення Господнього в с. Кугаїв на Львівщині, іконографія.

© Б. ЗЯТИК, 2014

Церква Богоявлення Господнього в с. Кугаїв на Львівщині та її облаштування є малодослідженою і маловідомою. На сьогоднішній день нам не відомо жодної наукової праці чи автора, що досліджував би чи описував цей іконостас. Унікальність пам'ятки полягає у тому, що вона збереглася майже не перемальованою. Якщо храм є пам'яткою XVII ст., про що свідчить напис над входними дверима храму з датою його побудови: **ROKU P. 1693**, то дати створення іконостаса ще не встановлено [1, с. 25; 15]. Тому метою нашої статті є детальне опрацювання та вивчення цієї пам'ятки: визначення мистецької цінності іконостаса. До завдань ми відносимо: ідентифікацію кожної з ікон з погляду іконографії; розшифрування підписів на іконах; порівняльний аналіз ікон та спроби встановлення числа майстрів та відношення їх до певного малярського осередку: стилістичний аналіз ікон; визначення характерних особливостей, що виділяють цей іконостас з-поміж інших; встановлення часових рамок його створення.

До сьогодні іконостас зберігся в первісному вигляді, за винятком одних дияконських врат, що були викрадені в 2011 році. Храм також збережений в автентичному вигляді і перекритий дерев'яним гонтом, за винятком давніх розписів інтер'єру, що були повністю перемальовані в 1989 р. майстром з с. Сокильники та майстром з Івано-Франківщини. На сьогодні храм не діючий, це пов'язано з тим, що поряд збудована нова мурована церква.

Богоявленська церква в с. Кугаїв знаходиться у власності місцевої громади і терміново потребує ґрунтовної фахової реставрації, коштів на яку громада не має. А тим часом стан пам'ятки постійно погіршується: гонт поріс мохом, місцями протікає дах, гниють і трухнуть стіни, розкрадаються частини храму.

Збудована ця церква в 1693 році. Основу для храму взято з монастиря в сусідньому селі Деревач, а бані добудовані на місці. Інтер'єр храму має збережений давній іконостас, характерний для нашої церкви. Останні реставраційні роботи проводились понад двадцять років тому. Сьогодні церква потребує ґрунтовної реставрації. Іконостас цієї церкви не був повністю перемальований, так як це трапилось з іконостасом церкви Архистратига Михаїла в селі Жирівка, що біля Львова. Ми провели огляд пам'ятки та детальну фотофіксацію.

Джерелом інформації про церкву та її іконостас став путівник Олени Крушинської «44 дерев'яні храми Львівщини», виданий в 2008 р. видавництвом Грані-Т. Тут ми натрапили на фотографію викрадених дияконських врат [13, с. 17].

Микола Батіг також згадує про цю церкву в своєму історико-етнографічному нарисі «Вовківська земля». Він пише, що в ній зберігся різьблений іконостас та окремі ікони на бокових стінах з XVII ст., та багато стародруків XVII—XVIII століть. В одному з них, а саме в «Тріодіоні» львівського друкаря Михайла Сльозки, датованому 1664 р., зберігся запис про дарування цієї книги в 1665 р. Кугаївській церкві. Вочевидь тут була давніша церква, що не збереглася [1, с. 25].

Храм Богоявлення Господнього в с. Кугаїв розташований на рівнинній місцевості, а радше в долині, і обсаджений липами. На церковному подвір'ї збереглися давні поховання. Церква має доволі малі розміри в плані (10 x 7,5 м), є дерев'яною, тридільною, з великою добудовою паламарні і ризниці до північної стіни вівтаря. Розмір ризниці навіть трохи більший за вівтар, що рідко буває. Церква накрита пірамідальними верхами, завершеними вузькими маківками. Навпроти головного входу стоїть висока триярусна дзвіниця, розміром в плані (3,3 x 3,3 м), нижній ярус якої зі сторони церкви відкритий.

Дахи церкви і дзвіниці покриті дерев'яним гонтом, який в останнє поновлювався у 1989 році. Пам'ятка є яскравим зразком сакральної дерев'яної архітектури кінця XVII століття [8]. Акварельний етюд цієї церкви намалював Антін Варивода [4].

На сьогодні судити про автентичне оздоблення інтер'єру храму є доволі складно, оскільки церква за час її існування неодноразово реставрувалася і не завжди професійно. Часто так звані «реставраційні роботи» завдавали шкоди для храму. Так первинні розписи є повністю перемальовані у 1989 році. Про це свідчить напис над вхідними дверми з внутрішньої сторони: **ГРОМАДА КУГАЄВА ПОНОВИЛА СВОЮ ЦЕРКВУ СВОЇМ КОШТОМ ЯКУ ЗА КСЬОНДЗА ОЛЬСРА ГОРЇНОВИЧА ТАК І ПРОВІЗОРЬ МИХАЙЛО БАТІГ І ВАСИЛЬ БАТІГ У 1874 РОЦІ. ЦЯ ЦЕРКВА БОГОЯВЛЕНСЬКА ВІДРЕСТАВРОВАНА В 1985 РОЦІ, РОЗМАЛЬОВАНА КОШТОМ ГРОМАДИ КУГАЄВА 1989 РОКУ.**

Іконостас церкви є чотириярусним з одними дияконськими вратами. Складається з: предели, намісного, празникового, апостольського та пророчого ярусів. Декор на іконостасі різьблений у формі колон та арок, орнаментованих мотивами виноградної

лози, стилізованого аканту, квіток соняшника і лілій та декоративної плетінки. Іконостас є пофарбований на білий колір, різьба і рамки ікон позолочені [5, с. 190—192; 7, с. 175—180].

В намісному ряді бачимо храмову донаторську ікону Богоявлення Господнього з дарчим підписом. Поруч були дияконські врата зі зображенням Св. Архангела Михаїла. На одвірках по обидва боки є первомученик архідиякон Стефан і первосвященик Мелхіседек. Далі намісна ікона Богородиці Одигітрії або Провідниці. Посередині маємо Царські врата з шістьма медальйонами: двома зі сценами Благовіщення Богородиці і чотирьох євангелістів. По праву сторону поясна ікона Христа Вчителя з розкритим Євангелієм. Поруч ікона Св. Миколая Мирлікійського або Чудотворця (повнофігурна).

В пределі під іконою Богоявлення ікона Св. Василія Великого. Під іконою Св. Миколая ікона Св. Пророка Іллі, з фундаторським підписом. Вище розташований ряд празників з іконою Тайної вечері посередині [7, с. 181—198; 14, с. 74—88]. Празників є дванадцять, а саме:

- Різдво Пресвятої Богородиці;
- Введення в храм Пресвятої Богородиці;
- Благовіщення Пресвятої Богородиці;
- Різдво Христове;
- Стрітення Господне;
- Богоявлення Господне;
- В'їзд Господній до Єрусалиму;
- Воскресіння Христове;
- Вознесіння Господне;
- Зіслання Святого Духа;
- Преображення Господне;
- Вознесіння Богородиці.

Над празниковим рядом знаходиться апостольський ряд, в центрі якого розташована ікона Христа на троні з відкритим Євангелієм та з Богородицею й Іваном Предтечею. Її ще називають Деїсіс (Моління) або Триморфон [14, с. 72].

По обидва боки від неї по шість апостолів (разом дванадцять), а саме:

- Пилип та Юда Тадей;
- Андрій Первозваний та євангеліст Марко;
- євангеліст Матей та Петро;
- Павло та євангеліст Іван;
- євангеліст Лука та Симон;
- Варфоломій і Тома.

Над апостольським ярусом знаходиться ряд царів та пророків, в центрі якого розташована композиція Розп'яття Христового з при стоячими Богородицею та Іваном Богословом.

По обидві сторони від Розп'яття — Царі з Пророками, їх є дванадцять, а саме:

- Єзекиїл та Давид;
- Ісая та Амос;
- Яків та Мойсей;
- Соломон та Михей;
- Арон та Гедеон;
- Єремія та Захарія.

Храмова ікона Богоявлення Господнього намальована разом з іконою Св. Василя Великого. Про це свідчить фундаторський підпис між цими іконами: **СЕЙ ОБРАЗ СПРАВИВ РАБ БОЖИЙ ВАСИЛІЙ РОСИН СО ЖЕНОЮ І ЧАДАМИ СВОЇМИ СПАСІННЯ РАДИ СВОГО В СЕЛІ КУГАЙОВІ ВО РОЦІ 1702**. Обидві ікони виконані одним майстром та в одній манері. Підтвердженням цього є тотожність характеру ликів і стиль шрифтів на підписах.

Намісний ярус не поміщається в ширину храму, і тому бічні ікони розміщені під кутом 45° відносно іконостаса.

На храмовій іконі Богоявлення Господнього є чотири постаті: Івана Хрестителя, Ісуса Христа і двох ангелів.

Іван Предтеча зображений у складному ракурсі і коричневій одежі. Його обличчя намальоване у профіль і звернене до Христа. У лівій руці він тримає хрест, а правою хрестить Христа. Вгорі ікони вигравіруваний Святий Дух у вигляді голуба, що сходить на Ісуса, який стоїть посеред Йордану, занурений по коліна у воду, з набедреною пов'язкою і молитовно складеними руками та похиленою головою, з хрещатим німбом з літерами **OWN**. Праворуч від Христа — два ангели. Перший ангел в червоному хітоні і плащі тримає в руках темно-червоний плащ або багрянцю. Береги ріки зображені реалістично, у верхніх кутах видно крони дерев. Фон і німби — золочені. Ця ікона очевидно мальована під впливом школи Івана Рутковича але непрофесійним майстром.

Ікона Св. Василя Великого є півфігурною в єпископській одежі XVIII ст. з митрою. Правою рукою він робить благословляючий жест, іменнорлівний, а в лівій тримає єпископський жезл з білою хус-

тиною. Митра пишно інкрустована, оран червоний, а омофор синьо-зелений. Фон темно-коричневий, німб охристо-золотистий. Шрифти підписів на цих іконах виразно маньєристичні.

На бічних одвірках, де знаходилися єдині дияконські врата з зображенням Архистратига Михаїла, бачимо дві постаті святого першо-мученика Стефана і первосвященника Мелхіседека.

В лівій руці святий Стефан тримає дияконський оран і три камені, що символізують його мученицьку смерть. У правій руці він тримає кадило. Його дальматик червоного кольору. Особливим є те, що білий стихар у нього орнаментований мотивами української вишивки.

Мелхіседек зображений у характерному одязі первосвященника: в шапочці з таблицею на грудях. Його одяг є також червоним, а стихар білим. Фон одвірків довкола них є перемальованим і підписів немає (не відомо, чи вони взагалі були). На дияконських вратах була постать Архистратига Михаїла [13, с. 17; 15].

Намісна ікона Богородиці з Дитям (типу Провідниці, або Одигітрія). Ікона є поясною, традиційної іконографічної схеми, Богородиця в пурпуровому мафорії і синьо-блакитній туніці, що символізує Божественну і людську природу. Вона тримає в лівій руці Дитятко (Ісуса), а правою вказує нам на Нього. Ісус є в білому хітоні і золотистому гіматії. Правою рукою Він благословляє, а в лівій на колінах тримає згорток. Фон ікони різьблений і посріблений, мав підписи **MP OY** та **IC XC**, але на сьогодні вони замальовані разом з фоном. Ікона схожа на таку ж ікону сер. XVI ст. майстра Івана Рутковича з іконостаса ц. Архистратига Михаїла в с. Стара Скварява Жовківського району Львівської області.

Далі ми бачимо **Царські врата**, які традиційно складаються з двох частин, тут вони симетричні відносно центральної осі. Врата є різьблені, їх прикрашає мотив стилізованої виноградної лози по всій площині. Також ми маємо шість маленьких медальйонів (іконок), обрамлених у восьмикутні рамки, розміщені симетрично і попарно зі зображеннями Пресвятої Богородиці та Архангела Гавриїла і чотирьох євангелістів: Матея, Марка, Луки та Івана. Верхня частина врат завершується с-подібними спіралями. Центральна вісь увінчується рівнораменним хрестом. Різьба врат позолочена.

Симетрично до ікони Богородиці маємо **ікону Христа Вчителя**. Вона, як і ікона Богородиці, є півфігурною та прямокутною. Ісус тут зображений як

Вседержитель або Пантократор в червоному хітоні і синьому гіматії. Правою рукою Він благословляє, а в лівій тримає відкрите Євангеліє з цитованим текстом з Матея (7,1) або Луки (6,37) [12]. Німб — хрещатий. Фон орнаментований так само, як на Богородичній іконі. Проте автори цих ікон різні.

Під іконами Христа та Богородиці в пределі ікон немає, є нові орнаменти, можливо були ікони або старіші орнаменти.

Поряд з іконою Христа є ікона **святого Миколая Чудотворця** Мирлікійського з Богородицею та Ісусом на хмарах. Святий Миколай є в темно-синьому єпископському фелоні, білому стихарі, червоному орарі з хрестами, на голові в нього є корона. В правій руці жезл, а в лівій Євангеліє. Богородиця в синій туніці з єпископським ораром червоного кольору в руках. Ісус в червоному гіматії з Євангелієм в руках. Фон очевидно був посріблений під золото, але зараз він перемальований синьою фарбою.

В пределі під іконою святого Миколая **ікона святого пророка Іллі** з вогненным мечем у одній руці та плащем в іншій. Він в монашому одязі коричневого кольору і білому плащі. На іконі є фундаторський підпис латиницею: **FUNDATOR ELIASZ TARAS...Panua. 1806**, отож фундатором цієї ікони є Еліаш Тарас в 1806 році. Фон ікони майже чорний. Ця ікона є найпізнішою в цьому іконостасі і виконана в латинському дусі.

Найцікавішим і добре збереженим є **Празниковий ряд**, за винятком ікони Тайної вечері, яка є частково перемальованою. Загалом дванадцять ікон празникового циклу розміщені в один ряд по-горизонталі над намісним рядом і традиційно згруповані по дві ікони прямокутної форми. Їх розділяє різьблений портик. Кожна ікона в окремій золоченій рамці. Празники мають всі характерні ознаки для ікон XVIII ст. в стилі рококо, а саме — світла карнація ликів, об'ємність та експресивність трактування одягу, виразні західно-європейські впливи. Наприклад, замість традиційної для нас сцени Зішестя в ад ми бачимо ікону Воскресіння Христового — за західним латинським зразком, взятим з гравюр, де Ісус возноситься над гробом в червоному плащі з синім прапором, як триумфатор, а внизу зображені два перелякані воїни, що охороняли гріб. В іконі Різдва Христового та Богоявлення маємо натуралістичну подачу гір і берегів Йордану. В іконі Зіслання Святого Духа бачимо Богородицю з

Іконостас ц. Богоявлення в Кугаєві. Автор фото Богдан Ворон

апостолами, а не самих апостолів, на яких сходять Святий Дух у виді вогнених язиків. В іконі Різдва Христового Богородиця не лежить на ложі, як це традиційно, а сидить разом з праведним обручником Йосипом. Вона лише тримає полотно або пелену, на якій спочиває сповитий новонароджений Ісус. Поруч зображений пастух з палицею та торбою, який споглядає і вітає Христа-Дитятка. На фоні маємо реалістичну зображену стаєнку. Цікавим є те, що замість ікони Успіння Богородиці зображено сцену її вознесіння, що свідчить про виразні латинські впливи того часу. Кольорова гама ікон є насиченою, яскравою, кольори є контрастні, фон неба на іконах і німби є посріблені.

Ікона Тайної вечері намальована в західній манері. Дія відбувається в реальному інтер'єрі. Апостоли з Христом сидять за столом, крісла та посуд пишно декоровані та навіть посріблені. Окремо від всіх сидить Юда з мішечком. На іконі є підпис: **ТАЙНА ВЕЧЕРА**. Ісус єдиний є з німбом, до того ж хрещатим з літерами **WON** і підписом **IC XC**. Лики всіх осіб перемальовані. Фон ікони темний, на контраст до світлого столу.

Цікавий також **Деїсінний (Молільний) ряд**, де в центрі маємо ікону Христа Вседержителя на троні з Богородицею та Іваном Предтечею. Незвичним є те, що всі три постаті в коронах [10, с. 17]. Христос правою рукою благословляє, а в лівій тримає відкрите Євангеліє з текстом: **ПРИЙДІТЬ БЛАГОСЛОВЕННІ ОТЦЯ МОГО І УНАСЛІДУЙТЕ УГОТОВАНЕ ВАМ ЦАРСТВО НЕБЕСНОЄ (Мм. 25, 34)** [12, с. 39]. Тло, корони, гіматій, клав, Євангеліє та трон

Храм Богоявлення в Кугаєві. Автор фото Богдан Ворон

Хреста є посрібленими та декорованими різьбою і прикрашені поліхромією. Домінуючими кольорами в цій іконі є червоний і зелений. Довкола Христа три шестикрилі Серафими. Богородиця має складені в молитовному жесті руки, а Іван Предтеча з хрестом та стрічкою з написом: **ПРЕТЕЧА БОЖИЙ**. Внизу на іконі зображена стрічка з написом: **ІЖЕ НА ХЕРУВИМАХ НОСИМІЙ І СПІВАЄМІ**.

Апостоли намальовані попарно по обидва боки від Христа. Вони зображені повнофігурно з характерними для них атрибутами. Наприклад, в апостола Петра — ключ, в Павла — меч, в Матея, Марка та Івана — Євангелія. Особливістю цього іконостаса і Чину Моління є зображення апостолів з знаряддями їх страстей, так в Андрія — х-подібний хрест, в Симона — пила, у Варфоломія — власна шкіра, в Томи — спис. Фон цих ікон був посріблений і орнаментований (зараз перемальовані білою фарбою), поземи — темно-зеленого кольору з прорисами трави. Відмінності у виконанні апостолів свідчать про те, що вони були мальовані не одним іконописцем, а скоріш за все трьома. Про це свідчить характер ликів і трактування одягу та складок на ньому. Усі ікони вписані в арки і обрамлені орнаментальними позолоченими рамками. Розділяють ікони колони з різьбою, або канелюри. Порівняти апостолів можемо до ікон з Чину Моління з Воцятини, авторства Йова Кондзелевича, що датуються 1722 р., або до Деїсісу з с. Кліцька.

Над Молільним рядом, а, точніше, над апостолами маємо **Пророчий ряд**. Виконаний у формі двох великих орнаментованих трикутників, в середині яких є по три трилисті ікони зі зображенням пророків і царів Старого Завіту — попарно. Обрамлюється все різьбленим і золоченим декоративним орнаментом, що нагадує стилізований лист аканту чи будяка, також є мо-

тиви квіток соняшника і лілії. Пророки і царі не підписані. Кожен з них має в руках згорток з текстом, а деякі ще й свої атрибути, що полегшує їх ідентифікацію. Наприклад, Мойсей з Неопалимою Купиною та написом на згортку: **ІЗКУПИ ЙХ**, Єзикійл з дверима та написом на згортку: **ДВЕРІ ВИДИМІ**, Давид зі скинією і жезлом та написом на згортку: **ВОСКРЕСІННЯ ГОСПОДНЄ**, Ісая з семисвічником та написом на згортку: **МОГУТНЯ ДІВО**, Соломон з храмом, Арон з розквітлим жезлом, Єремія з кліщами та написом на згортку: **ВОЗКЛІЩУ**, — це все пов'язано з їх діяннями та пророцтвами.

На вершині іконостаса над іконою Христа на троні — **Розп'яття Христове** з пристоячими Марією та Іваном на фоні архітектури міста. За формою хрест є двораменним і п'ятиконечним. У верхньому рамені зображено Бога Отця. По обидва кінці рук Христа зображені сонце і місяць.

Христос зображений як тріумфатор, над головою у Нього напис: **ІН:ЦІ**, що розшифровується як Ісус Назарянин Цар Іудейський. На нижньому рамені біля рук Христа підписи зі словами молитви, що можна перекласти так: **ДВЕРІ ЄСИ ТОБІ ОТЧЕ ЯК І Є ВОЛЯ ЯКО ВОНА І Є НА НЬОГО СЛИШЕЦ І ВО ІМЕНІ ...ЗЕМЛЕ ІЕСИ ГОСПОДИ АМІНЬ**. Біля обличчя Христа напис: **ІС ХС** — Ісус Христос. Біля ніг Христа також є підписи з датою створення: **АЮ 1706 над...ІЗДЕЛАЛ СЕ ПРОТОЄРЕЙ ВО РОЦІ 1680 (?) 1700 (?)**, отож жертвував це розп'яття сам місцевий декан.

Внизу череп Адама з однойменним підписом: **АДАМЬ**. Хрест обрамлений позолоченою орнаментальною рамкою. На фоні біля Богородиці та Івана Богослова є архітектура міста, символічно це Єрусалим, проте майстер зобразив панораму Львова XVII—XVIII століть.

У процесі наукового дослідження з вивчення іконостаса Богоявленської церкви в селі Кугаїв, що на Львівщині, ми детально опрацювали і вивчили цей іконостас, розшифрували підписи і встановили, що іконостас був мальований з 1702 по 1806 роки. Стилістика іконостаса є доволі оригінальною і своєрідною. Тут поєднані стилі маньєризм і рококо [3, с. 176—177]. Маньєристичні різьба іконостаса та ікони намісного ряду, а рококовий по колориту — Празниковий ряд. В цей період в стилістиці іконографії ікон відбу-

ваються сильні західні впливи, що є притаманними для XVIII ст., особливо це помітно в іконографії празничних сцен. Іконописці наслідують західні гравюри, до прикладу Воскресіння замість Зішестя в Ад, або Вознесення Богородиці, а не Успіння. Також це помітно по іконі Св. Іллі, де він в латинському монашому одязі, або той факт, що ікони Св. Миколая чи Триморфону з Чину Моління зображені з коронами на головах, що не є притаманним східній традиції іконопису.

Також цікаво, що ікони виконувались в різний час і точно не одним іконописцем. Очевидно, це була група іконописців, не менше трьох. До прикладу, за почерком ікон першого майстра: намісна ікона Богородиці Провідниці та Храмова Богоявлення, другого майстра: празниковий ряд, апостоли Филип та Юда Тадей, Св. Миколай, Мелхіседек та Стефан, третього майстра: намісна ікона Христа, апостол Павло та Євангеліст Іван з Чину Моління.

Найбільш схожим до нашого є іконостас з ц. Успіння Пресвятої Богородиці с. Кліцько Городоцького району Львівської області. Про це свідчить і подібна структура іконостаса, і манера виконання ікон. Іконостас з Кліцька має двоє дияконських врат і є давнішим.

Ми провели порівняльний аналіз ікон іконостаса з іконами інших майстрів цього періоду або раніших і знайшли певні подібності. Ікони близькі до шкіль Івана Рутковича та Йова Кондзелевича, але є менш професійними за виконанням, проте подекуди багатшими по колориту та іконографії [6, с. 97]. До прикладу, намісна ікона Христа за іконографією є схожа на таку ж ікону з іконостаса церкви Архистратига Михаїла в селі Воля Висоцька, що датується 1688—1689 рр. і приписується невідомим авторам, або ж церкви Зіслання Святого Духа в с. Потелич, що в Жовківському районі на Львівщині, датується XVII ст., але найподібніша до ікони з іконостаса церкви Вознесення Господнього в селі Волиця Деревлянська, що також на Львівщині в Буському районі, датується 1680 р., і, як і попередньої, автор Іван Руткович. В сусідньому селі Вовків іконостас має дещо іншу форму і характер ікон, що не дає усіх підстав стверджувати про тотожність майстрів. В іконостасі взагалі відсутні намісні ікони Христа та Богородиці. Відсутній празниковий та пророчий ряди. А Чин Моління скорочений до трьох ікон. До того ж, церква Введення Пресвятої Діви Марії в

с. Вовкові є пізнішою, бо перша згадка про неї з 1709 року [2, с. 93].

Цікавою є також іконографія намісної ікони Богородиці. Вона побудована за давнім взірцем. Це свідчить про добру обізнаність нашого майстра з галицьким іконописом ще з XV ст. [9, с. 324—355]. На нашу думку, схожою до неї є ікона Богородиці Одигітрії з пророками XVII ст. зі збірки Музею історії релігії у Львові.

В Національному музеї у Львові є ікона середини XVII ст. Св. Йоана Богослова з житійними сценами з ц. Св. Івана Богослова с. Вербіж. Наші майстри продовжують цю традицію іконописання, особливо це помітно в ликах Христа та окремих апостолів з Чину Моління. Йдеться про зображення вух на іконах. У книзі «Спадщина віків» зазначено, що ця ікона з с. Кугаїв з ц. Св. Параскеви, оскільки ми не маємо жодних відомостей про цю церкву, можемо припустити, що йдеться про іншу церкву в іншому селі [11, с. 60—61].

Однією з особливостей даного іконостаса є розміщення храмової ікони не з правої сторони, як це є традиційно, а з лівої. Аналогів нам не відомо.

Через крихітні розміри храму в іконостасі були лише одні дияконські врата зліва з Архистратигом Михаїлом, що є типовим для школи Івана Рутковича. За структурою наш іконостас перегукується з іконостасом з села Воля Висоцька та с. Кліцько. А за характером намісних ікон з іконостасом у Волиці Деревлянській. Проте загалом нам не відомо жодного іншого іконостаса цього кола майстрів, що дає підстави стверджувати про унікальність цієї пам'ятки.

Багато перемалювань ускладнюють аналіз ікон. До того ж, це перше дослідження іконостаса, що дає можливість в подальшому сподіватись на більш детальне вивчення цієї пам'ятки. На жаль, ні держава, ні громада, ні церква не можуть на сьогодні забезпечити якісного збереження пам'ятки. А тим часом це дає можливість мародерам її нищити і грабувати. До того ж, сама церква в аварійному стані і потребує термінової ґрунтовної реставрації та консервації.

Отож, можемо зробити наступні висновки. Ми визначили, що іконостас таки має високу мистецьку цінність з огляду на його унікальність, добру збереженість та відсутність аналогів. Ми надали достатню кількість аргументів, що підтверджують актуальність проблеми збереження вівтарної перегороди. З постав-

леними завданнями ми також впорались. А саме: ідентифікували кожну з ікон з огляду іконографії. Розшифрували підписи на іконах. Провели порівняльний аналіз ікон та зробили спробу встановлення числа майстрів. Проте встановити відношення до певного малярського осередку нам не вдалось через надто малу кількість інформації про подібні пам'ятки. Єдине, що можемо стверджувати, так це те, що майстри були добре обізнані з нашою іконографією від найдавніших часів, та творчістю сучасників, таких як Іван Руткович та Йов Кондзелевич. Ми провели стилістичний аналіз ікон та встановили відношення до таких стилів, як манеризм та рококо. Визначили характерні особливості, що виділяють цей іконостас з-поміж інших, а саме: одні дияконські врати, розміщення храмової ікони з лівого боку іконостаса, характерна різьба та конструкція іконостаса, а також оригінальна манера писання ікон, притаманна лише цьому колу майстрів, та сміливі іконографічні схеми, що відрізняються від інших ікон цього періоду. Встановили часові рамки його створення 1702—1806 роки.

1. Батіг М. Вовківська земля (історико-етнографічний нарис) / Микола Батіг. — Львів : РВВ ОПВ, 1990. — 70 с. — (Першотвір).
2. Горак Р. Призабуті з Вовкова / Роман Горак — Львів : ЗУКЦ, 2010. — 274 с. — (Першотвір).
3. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Т. 2. / Запаско Я.П. (керівник авторського колективу); Голод І.В., Білик В.І. та ін. — Львів : Афіша, 2000. — 400 с. + 279 іл.
4. Дерев'яна архітектура Українських Карпат. Фундація дослідження Лемківщини. — Нью-Йорк, 1978.
5. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос — наша Пасха. — Львів, 2011. — С. 336 + 64 іл.
6. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: навч. посібн. : у 3ч. / Д.П.Крвавич, В.А.Овсійчук, С.О.Черепанова. — Львів : Світ, 2005. — Ч. 3. — 268 с. + 80 вкл. : іл.
7. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони / Яків Креховецький. — Львів : Свічадо, 2008. — 232 с.
8. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. — Т. 3. — К., 1985.
9. Патріарх Димитрій (Ярема). Иконопис Західної України XII—XV століть (науково-мистецьке видання) / Патріарх Димитрій (Ярема). — Львів : Друкарські куншти, 2005. — 508 с.
10. Протопресвітер Володимир Ярема. Дивний світ ікон / Протопресвітер Володимир Ярема. — Львів : Логос, 1994. — 73 с. + 40 іл.
11. Свенціцька В.І. Спадщина віків: Українське малярство XIV—XVIII ст. у музейних колекціях Львова /

В.І. Свенціцька, О.Ф. Сидор ; худож. Б. Пікулицький (науково-популярне видання). — Львів : Каміляр, 1990. — 72 с. : іл. ; 64 арк. : іл. — (Рез. рос. і англ. мовами).

12. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / переклад тексту о. Іван Хоменко, 3-го ЧСВВ. — Видавництво оо. Василіан Місіонер, 2007.
13. Сорок чотири дерев'яні храми Львівщини / авт. текст О. Крушинська. — К. : Грані-Т, 2008. — 120 с. — (Путівник).
14. Студницький Р. Ікона в сакральному інтер'єрі. Історична автентичність та сучасні копії / Ростислав Стадницький. — Львів : ЛНАМ, 2007. — С. 108. — (Навчальний посібник).
15. «Дерев'яні храми Галичини». — Електронний ресурс. Режим доступу до сайту: <http://decerkva.org.ua/kuhaiv.html>.

Bohdan Ziatyk

ICONOSTASIS OF THE CHURCH OF EPIPHANY IN THE VILLAGE OF KUHAYIV, LVIV REGION. PROBLEM OF CONSERVATION AND RESEARCH

In the paper has been considered a less-known monument of sacral art — Iconostasis of the Church of Epiphany in the village of Kuhayiv, Lviv Region. Certain new approaches and validity of the research work have been substantiated in the article. The author has presented main historical stages in creation of Iconostasis, its artistic and stylistic peculiarities. An attempt of definition as for the circle of artists who created this monument has been made. The paper has exposed some results of comprehensive iconographical analysis in the contents of developed septa that were in front of the altar at that time. Owing to the signatures on some icons names of founders as well as time of creation of Iconostasis have been discovered.

Keywords: iconostasis, the Church of Epiphany, village of Kuhayiv, Lviv Region, iconography.

Богдан Зятик

ИКОНОСТАС ХРАМА БОГОЯВЛЕНИЯ ГОСПОДНЕГО В СЕЛЕ КУГАЕВЕ НА ЛЬВОВЩИНЕ. ПРОБЛЕМА СОХРАННОСТИ И ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье описан памятник сакрального искусства — Иконостас Храма Богоявления Господнего в селе Кугаев на Львовщине. Обосновано новизну и актуальность исследования данной темы. Освещены исторические этапы создания иконостаса, его художественно-стилистические особенности, сделана попытка установления среды мастеров, создававших памятник. Комплексно проанализировано иконографию в контексте развития алтарных преград этого времени. За подписями на некоторых иконах установлены имена основателей и временные рамки создания иконостаса.

Ключевые слова: иконостас, храм Богоявления Господнего в с. Кугаев на Львовщине, иконография.